

Vlerk

Vogelwerkgroep
Arnhem e.o.

Jaargang 37/3 2020

Vlerk

37/3 2020

Vlerk is een uitgave van de Vogelwerkgroep Arnhem en omstreken en verschijnt viermaal per jaar. De vereniging is opgericht 10 maart 1982 met als doel de bestudering en bescherming van in het wild levende vogels. Het werkgebied ligt rondom Arnhem en beslaat het gebied tussen Zutphen, Spijk, Elst en Hoenderloo.

Redactie Redactieadres

Jeannette Weijers, Bas van Balen, Herman Boesveld, Jan Schoppers en Bert Jager
Jeannette Weijers, Vlerk@vogelwerkgroeparnhem.nl

Vormgeving

Fokko Erhart, fokko@wildernisfoto.nl

Voorzitter

Herman Boesveld, 06-25 407 522, voorzitter@vogelwerkgroeparnhem.nl

Penningmeester

Henk Tamerius, penningmeester@vogelwerkgroeparnhem.nl

Bestuurslid

Matthias Koster, bescherming@vogelwerkgroeparnhem.nl

Bestuurslid

Matthias Koster, onderzoek@vogelwerkgroeparnhem.nl

Bestuurslid

Jelle Aalders, educatie@vogelwerkgroeparnhem.nl

Bestuursadviseur

Ruud Redingius, wibrandus@gmail.com

Ledenadministratie

Henk Tamerius, 026 84 85 409, ledenadministratie@vogelwerkgroeparnhem.nl

Contributie

Digitale Vlerk € 20,- per jaar (€17,50 indien per machtiging betaald)
Papieren Vlerk € 25,- per jaar (€ 22,50 indien per machtiging betaald)
Donateurs per jaar: € 20,- voor een digitale Vlerk en € 25,- voor een papieren Vlerk
Bankrekening NL35 INGB 0003 9834 71 t.n.v. Vogelwerkgroep Arnhem e.o. te Arnhem.
Te bestellen door €4,00 over te maken o.v.v. "jaargang/nummer".

Losse nummers

Website

www.vogelwerkgroeparnhem.nl

Webmaster

Jorick van de Westeringh, webmaster@vogelwerkgroeparnhem.nl

Druk

Repro, Pro Persona, Wolfheze. Oplage: 245

Foto omslag

Mannetje Wilde Eend Foto: Fokko Erhart

© Foto's

Op geen enkele wijze mogen foto's uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie en/of andere rechthebbenden.

Kopijsluitingsdatum Vlerk 2020/4:

15 november 2020

Vlerk

Van de redactie

De blaadjes vallen van de bomen, de zomergasten zijn vertrokken en de thuisblijvers laten weinig van zich horen. Natuurlijk heb ik het over vogels. Mensen roeren zich continu en niet altijd even prettig. Wat fijn dat we die hier even buiten beschouwing kunnen laten.

Een medevogelaar die wij als redactie nooit buiten beschouwing hebben gelaten wil ik hierbij graag aan jullie voorstellen. Bert Jager heeft, ook al bij het vorige nummer, onze redactie versterkt. Zijn kennis en ervaring zijn een onuitputtelijke bron van inspiratie; Voor hemzelf, de leuke artikelen die hij al heeft bijgedragen getuigen daarvan, maar zeker ook voor de rest van ons team. Zo was het idee om een nieuwe rubriek: 'Uit de oude doos' te starten zijn ingeving, geïnspireerd door het artikel van Eite Boonstra.

Even terug naar de vogels: gelukkig is dit een tussenseizoen, want het één gaat en het ander komt en er is weer van alles in aantocht, en dit bedoel ik letterlijk. De doortrekkers zijn in grote getale onderweg, dus er valt binnenkort waarschijnlijk weer een hoop te beleven. Al zijn het maar de Koperwieken en Kramsvogels, waarvan er nu al weer enige in ons gebied zijn gesignaleerd.

Dus warme jassen en dassen uit de kast, de paden op en de lanen in, en welgemutst (letterlijk én figuurlijk) op pad. En dan 's avonds, nagloeënd van de heerlijke herfstwandeling met de benen omhoog en een lekker glaasje van het een of ander genieten van weer een Vlerk. Ditmaal is hij wat minder vol dan het vorige nummer. Want

wat was dat geweldig! Net als je denkt dat het een mission impossible wordt om er, tijdens een lockdown, met nauwelijks en zeker geen recente excursieverslagen iets van te maken, komen de meest interessante artikelen letterlijk uit de lucht vallen en moeten er zelfs bijdragen noodgedwongen doorgeschoven worden naar het volgende nummer, naar dit nummer dus. Alle dank voor de auteurs!

Je kunt de redactie niet blijer maken! Dit nummer is weliswaar iets dunner, maar bevat naar onze bescheiden mening een mooie mix van vogelwetenswaardigheden en het is zoals altijd met plezier voor jullie samengesteld.

Rest mij nog jullie veel leesplezier te wensen en, ik kan het niet laten, op te roepen om interessante waarnemingen op vogelgebied te melden. Voor de kort maar krachtige incidenten is de rubriek Waarnemingen de juiste plek, maar natuurlijk zijn wij ook altijd geïnteresseerd in langere pennenvruchten. Er is of komt altijd wel een plekje voor.

Jeannette Weijers
Vlerk@vogelwerkgroeparnhem.nl

**Verwachte verschijningsdatum volgende
Vlerk: half januari 2021**

Van het bestuur

Als je de kranten leest, zijn we best een klagerig volkje (geworden), maar over één ding hoor je ons niet: het weer. Prachtig voorjaar, prachtige zomer en prachtig najaar (vandaag 22 sept.), zijn we op weg naar een subtropisch klimaat? Corona gijzelt de wereld nog steeds, Trump lokt een emigratiegolf van verstandige mensen naar Canada en Europa uit en benoemt mensen roomser dan de paus en in het boek "Wat op het spel staat" van Philipp Blom stelt hij, dat mensen in 2120 zich afvragen hoe de mensen uit 2020 "het hebben kunnen laten gebeuren". Wij dus.

En de vogels? Zij vliegen van oost naar west, in ons geval van noord naar zuid, de grote vogeltrek is weer begonnen en hoeveel we vandaag ook niet weten, we hebben wèl de zekerheid, dat de vogels volgend jaar weer terugkeren, vaak zelfs naar dezelfde plek (in Frankrijk is de "chasse à la glu", de lijnstok, verboden!!).

Ik hoop, dat de Oeverzwaluwen niet naar dezelfde plek terugkeren, maar nu eens ons sterrenhotel in park Lingezege zullen bezoeken. In park Sonsbeek naast de Molenplaats hebben we een tweede vogelhotel geplaatst, een huiszwaluwentil. Dat heeft volgend jaar ook nog nesten vrij. En de vogelwerkgroep Arnhem dan? Hoe staat die ervoor? Nou om te beginnen weerhoudt corona ons van samenkomen in een Algemene Ledenvergadering, maar daar valt wel overheen te komen. De Vlerk

houdt jullie optimaal op de hoogte. De excursiewerkgroep heeft zelfs de draad weer opgepakt, hulde.

Wat de Vlerk betreft: er komen grote veranderingen aan. Onze opmaakredacteur gaat ons verlaten en we moesten dus op zoek naar andere wegen en die hebben we gevonden. Vanaf 2021 zal de Vlerk in A4-formaat verschijnen en dan zijn de grafieken, kaartjes en staafdiagrammen tenminste goed leesbaar in groter formaat en komen de foto's ook beter tot hun recht. Tot zover het goede nieuws. Omdat de Vogelwerkgroep Arnhem e.o. ook volop te maken heeft met een trend in het verenigingsleven van sport en hobby: "het wordt steeds moeilijker vrijwilligers te vinden", staat elders in deze Vlerk een advertentie. Als die niets oplevert, zal 2021 een verarming van het werkgroepaanbod betekenen. We wachten het af.

Najaar en winter..."rustige" jaargetijden voor vogelaars, maar niet minder interessant. Trek erop uit en geniet van de vogels, die niet vertrokken zijn of erbij gekomen zijn. Meer dan in welk jaar ook heb ik gehoord "wat is ons eigen land toch mooi", een corona-bijkomstigheid. Wij vogelaars wisten dat allang. Geniet ervan!

Herman Boesveld
Voorzitter

Advertentie

BESTUURSLID

Gevraagd: Een enthousiaste vogelvrijwilliger, die de kans om de vogelwerkgroep Arnhem met zijn/haar talenten te verrijken niet wil laten lopen.

Wenselijk: Gedegen vogelkennis, enthousiasme om in teamverband te werken, bereid op pad te gaan om de belangen van de VWG en de vogels te behartigen.

Functie: Bescherming en onderzoek.

Geboden: Zeer prettige steun in de rug van medebestuurleden en verrijking van het zelfbewustzijn.

Advertentie

COÖRDINATOR LEZINGEN

Gevraagd: Een enthousiaste vogelvrijwilliger, die de kans om de vogelwerkgroep Arnhem met zijn/haar talenten te verrijken niet wil laten lopen.

Wenselijk: Bereidheid om zijn vogelantenne naar alle kanten te laten uitstaan, lees- en leergierig en gemakkelijk in het leggen van contacten.

Functie: Meerdere keren per jaar een voor vogelaars interessante lezing/voordracht te organiseren, zo mogelijk in samenwerking met LaarX studievereniging van Hogeschool Van Hall Larenstein.

Geboden: Buitengewoon veel waardering van VWG-leden voor het door joulself gepresteerde en uithangbord van de VWG Arnhem.

Op beide advertenties kan gereageerd worden naar Herman Boesveld, voorzitter VWG via herman@sylvaboesveld.nl en 06-5407522.

Nachtzwaluwen ratelen in de regen: Verslag van Nachtzwaluwexcursies in juni 2020

Sinds de jaren negentig organiseert de Vogelwerkgroep excursies naar de Nachtzwaluwen op de Veluwezoom. Het Klungelbos was in die tijd de hoofdbestemming. Dat was één van de bolwerken in ons werkgebied en de Veluwezoom als geheel telde toen circa 60 broedparen. Inmiddels is het aantal broedparen opgelopen tot 230-240. Nog voor de eeuwwisseling is het jaarlijkse excursiedoel verlegd naar het Herikhuizerveld. In de reeks van excursies was er een onderbreking in 2001, het jaar van de MKZ-crisis. Dit jaar leek het er op dat vanwege de Covid-crisis de nachtzwaluwexcursie ook niet door zou kunnen gaan. Gelukkig pakte dat toch anders uit.

Na een (te) lange excursierust heeft de werkgroep aangekondigd om weer samen op pad te gaan. In kleine groepen vanwege de te respecteren onderlinge afstand en in meerdere excursies verdeeld over verschillende routes. Hiermee hebben we het te verwachten aantal deelnemers een kans geboden om mee te gaan. Door op de verschillende dagen andere routes te lopen hebben we zo veel als mogelijk voorkomen dat verstoring van broedvogels zou optreden.

De eerste avond is de groep, na een korte introductie over de Nachtzwaluw, via de vijvers naar het uitzichtpunt bij boerderij

Foto: Mark Zekhuis

Nachtzwaluw op grove den

Onderweg werden veel boompiepers gezien

Herikhuizen vertrokken. Onderweg veel Boompiepers en Roodborsttapuiten, later ook veel zwijnen en Zanglijsters en enkele reeën, Grote Bonte Spechten en Boomklevers. Toen naar de heide waar de eerste Nachtzwaluwen ratelden. We hoorden ook twee Geelgorzen tegen elkaar op zingen. In totaal werden er drie verschillende ratelende Nachtzwaluwen gehoord. Bijzonder dat ze o.a. in de oude eiken zaten. We hebben zowel mannetjes als vrouwtjes zien vliegen, vleugelgeklapper en contactroepen gehoord. Later zijn ook Dwerf- en wat grotere vleermuizen gezien. Terug, nabij de parkeerplaats, als klap op de vuurpijl ratelde nog een vierde Nachtzwaluw!

Tijdens de tweede avond is de traditionele route gelopen langs Herikhuizen, Kraaienberg en naar de Posbank. Vooral veel activiteit van Nachtzwaluwen bij de Posbank. Daar veel geratel, gevlieg en vleugelgeklapper. Een aantal keren hebben we ze goed kunnen zien. Klapstuk was het exemplaar dat pal boven ons hoofd in een boom langs de Schietbergseweg zat te ratelen en daar zelfs te zien was. De vogel liet zich niet storen. Een andere krent in de

pap van deze avond was de Kleine Bonte Specht in de laan bij Herikhuizen, prachtig en langdurig te zien naast een Grote Bonte Specht. Ook zagen we heel veel zwijnen, ook op korte afstand, een Gladde Slang bovenaan het pad naar de Posbank en een groep van 12 Kramsvogels.

Voor de derde avond waren er op het laatste moment nog twee afzeggingen, dus heeft de excursieleider de overbuurman uit zijn stoel geplukt, want anders werd het wel een heel klein groepje. En hij werd niet teleurgesteld. Tijdens de aanlooproute werd er heel veel wild gezien op weg naar het wildobservatiepunt: wel 60 zwijnen, en wat reeën. Verder veel zang van algemene soorten en een paar Zwarte Roodstaarten op de ruïne. Toen de Posbank over. Onderweg hebben we vier Edelherten en een Roodborsttapuit gezien en we hoorden een Geelgors. Maar ook al snel het geratel van de Nachtzwaluwen. We hebben er onderweg wel zes heel goed gezien, waaronder één die vlak boven ons hoofd cirkelde. De witte vleugelvlekken waren mooi zichtbaar. Ook waren er veel vleermuizen. Toen snel teruggelopen want er kwam een enorme bui aan, maar we reddden het op tijd.

Droog zijn we vertrokken via de bult achter de manege. Het uitzicht op de weilanden is normaal gesproken goed voor zwaluwen en lijsterachtigen. Maar vanwege aanhoudende droogte was het dit keer erg stil, op een zingende Zanglijster na. Na het oversteken van de Schietbergseweg ging het richting Koepel de Kaap. Bij de grote eikenbomen hebben we nog de nesten van de Eikenprocessierups bewonderd (op meer dan 1,5 meter afstand) en Roodborsttapuit, Boompieper en reeën gezien en gehoord. Een reebok liet zijn typische blaffende geluid horen. Onderweg is een tijdje gewacht op de eerste ratels. Ondertussen heb ik wat verteld over de wijze van foerageren op nachtvlin- ders en de trek van de Nachtzwaluw naar het gebied ten zuiden van het regenwoud van de Congo in Afrika. De zachte miezerregen werd met extra wind heviger. Eenmaal boven op de Beekhuizenseweg zijn we nog even richting Lappendeken gelopen voor de zwijnen. Daar liep een groep van zeker 10 beesten, jong en oud.

Terug naar de Nachtzwaluwen. De regen zette door, maar eenmaal op weg naar 't Theehuis werden verschillende Nachtzwaluwen goed gehoord: ze ratelen dus ook in de regen. Tijdens onze afdaling via de Schietbergseweg hoorden we verschillende exemplaren ratelen en kwiek-kwieken. Helaas geen zichtwaarnemingen.

Tijdens de laatste excursie via Koepel de Kaap werden Boompiepers, Roodborsttapuiten, Kneu, Ree, veel Zanglijsters en Merels tegen de schemer waargenomen. Vanaf Koepel de Kaap nog even richting Lappendeken naar een plek waar de zwijnen tamelijk dichtbij de weg liepen. Terug richting de Posbank en gewacht met uitzicht op 't open veld.

Ongeveer 20 minuten na zonsondergang begon de eerste Nachtzwaluw te ratelen. Verderop hoorden we er meer en zagen we er twee vliegen. Ze bleven maar zingen. We liepen langzaam en zwijgend verder tot bij het grote parkeerterrein, waar we ze van beide kanten hoorden. Onderweg ook stil gestaan onder een boom als paraplu en ook toen bleven de Nachtzwaluwen doorgaan met ratelen. Langs de hele route naar beneden hoorden we er steeds wel 1 of 2.

De eerste week met drie excursies zat het qua weer meer mee dan in de tweede week met regelmatige regen, maar er zijn altijd Nachtzwaluwen waargenomen. De ervaringen van de 24 deelnemers waren alle zeer positief. Als excursieleiders, we waren met vijf verschillende personen, hebben we de kleine groepen als zeer prettig ervaren. Het is te overwegen om deze vorm vaker toe te passen.

Dit verslag is samengesteld door ondergetekende met behulp van de inbreng van de excursieleiders Hans van den Dool, Annemiek Demon, Greta van Hoorn en Henk Ruissen.

Cor de Vaan

Literatuur

Vogel R. & Sierdsema H. 2020. Broedvogels op de Zuidoost-Veluwe in 2019. Vlerk 37 (2) 44-57.

<https://www.bto.org/our-science/topics/tracking/tracking-studies/nightjars>

Sierdsema H. 2008. Nachtzwaluw *Caprimulgus europaeus*. Pp 187-189 in: Vogelwerkgroep Arnhem e.o. 2008. Vogels van de Veluwezoom, 25 jaar onderzoek aan vogels in hun leefgebied

Huiszwaluwtil Sonsbeek

Al ruim anderhalf jaar geleden heeft Matthias Koster, regio-coördinator van het Sovon en bestuurslid van de Vogelwerkgroep Arnhem e.o. het initiatief genomen om bij de Gemeente Arnhem de mogelijkheid tot het plaatsen van een huiszwaluwentil in Sonsbeek aan te kaarten. De aanleiding daartoe is het feit dat de huiszwaluwen-kolonie in en om Sonsbeek weliswaar stabiel blijft en zich zelfs wat uitbreidt, maar dat de broedsuccessen toch onder spanning staan. Huiseigenaren die tegen het park aan wonen gaan steeds meer maatregelen nemen om, vanwege de overlast, nestvorming tegen de gevels te voorkomen. De vogels verplaatsen daarom hun domicilie voortdurend en dat komt de rust en stabiliteit binnen de kolonie niet ten goede.

Het heeft dus wel wat voorbereidingstijd gekost, maar op 27 mei 2020 is de, door Vogelwerkgroep Arnhem e.o. bekostigde, huiszwaluwentil aan de gemeente overhandigd en geplaatst. Helaas niet op de gewenste plek: een plaatsje recht in

het zicht vanaf de weg zou voor de dieren makkelijk herkenbaar zijn. Maar toch. Hij staat er fier te pronken en hoewel de vogels hun luxe onderkomen het afgelopen seizoen nog niet hebben ontdekt, hoopt iedereen uiteraard op volledige bewoning medio 2021.

Foto: Bert Jager

Huiszwaluwtil in Sonsbeek

Vogelwerkgroep Arnhem e.o. hoopt met deze actie de gemeente Arnhem een extra prikkel te geven om wat meer aandacht te schenken aan de stedelijke natuur en natuur-inclusief bouwen intensiever te ondersteunen.

Redactie Vlerk n.a.v. interview met Matthias Koster op 5 Oktober 2020

Bijeneters in Nederland

Zo langzamerhand is de Bijeneter in Nederland als broedvogel niet meer weg te denken. Sinds het eerste broedgeval in 1964 in Heythuysen (Limburg) staat de huidige Nederlandse teller op 77 (geregistreerde) broedgevallen. Sinds 2010 broedt de soort jaarlijks in Nederland. Komt de Bijeneter in 2020 weer tot broeden dan mag de soort tot de vaste broedvogels van Nederland gerekend worden. Dit artikel is in grote lijnen een samenvatting van het eerder gepubliceerde jaarverslag (2019) van de Werkgroep Bijeneters Nederland. Het gehele jaarverslag is terug te lezen op website van de Werkgroep Bijeneters Nederland (www.bijeneters.nl). In het artikel wordt eveneens de situatie van de Bijeneter in ons werkgebied kort uitgelicht.

Wie en wat is de Werkgroep Bijeneters

Nederland? Naast mijn vaste werk als ecoloog bij BTL Advies en meerdere vrijwilligerswerkfuncties, waaronder bestuurslid Bescherming en Onderzoek bij de VWG Arnhem, ben ik samen met ander hoofdlied (Hilbert Folkerts) het 'gezicht' van de Werkgroep Bijeneters Nederland. Sinds 2011 bestaat de Werkgroep Bijeneters Nederland. Vanaf 2011 houden we dan ook de aantalsontwikkeling van de Bijeneter in Nederland bij. Daarbij geven wij advies aan organisaties, geven wij lezingen en doen wij onderzoek naar de broedgevallen in Nederland (voedseleecologie, broedbiotoop, aantal nestjongen etc.). Hierbij krijgen wij hulp van meerdere vaste contactpersonen in de (voormalige) broedgebieden.

Foto: Fokko Ehrhart

Bijeneter in vlucht

Hoe gaat het met de Bijeneters in Nederland?

Waarnemingen werkgebied VWG Arnhem e.o.

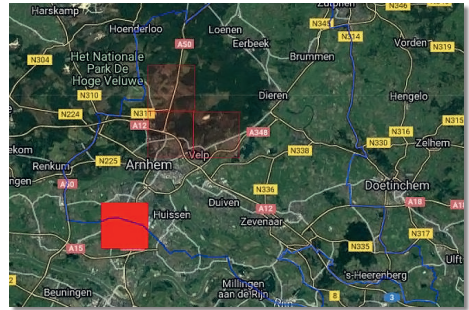
De Bijeneter komt tot op heden alleen voor als doortrekker in het werkgebied van VWG Arnhem e.o. De soort heeft in ons werkgebied een duidelijke piek in mei. Dit komt overeen met het landelijke beeld. Ook in het landelijke beeld ligt de duidelijkste piek eind april-begin mei. De najaarstrek van de Bijeneter is in het najaar aanmerkelijk minder waar te nemen in Nederland. Tot en met begin september worden exemplaren in het werkgebied gezien.

Sinds 2010 wordt de Bijeneter jaarlijks waargenomen binnen het werkgebied van VWG Arnhem e.o. De grootste groep betreft 14 exemplaren overvliegend over de stad Arnhem (Waarnemer Fokko Erhart; 25/05/2018). Een goede plek waar meerdere jaren Bijeneters worden waargenomen is het Deelerwoud.

Geschikte broedgelegenheden zijn er binnen het werkgebied waarschijnlijk wel. De Bijeneter blijkt tijdens verschillende uitgevoerde onderzoeken door de Werkgroep Bijeneters Nederland, een vrij opportunistische vogel wat betreft broedgelegenheden. Kleine zandbulten met een steile wand of oeverwallen met eveneens een steile wand kunnen al genoeg zijn als broedbiotoop.

Ontwikkeling Nederland broedseizoen 2019

Bijna traditiegetrouw worden elk jaar de eerste Bijeneters op de telpost van Breskens waargenomen. Een ander traditiegetrouwe waarneming is dat de broedvogels altijd in de 3^e week van mei arriveren in hun Nederlandse broedgebieden. De eerste melding dat de Bijeneters op beide bekende

Bijeneter binnen werkgebied VWG Arnhem e.o. sinds 2010 (Bron: waarneming.nl).

broedlocaties weer gezien zijn in 2019, is van 13 mei. Vergeleken met 2016 (20 mei) en 2017 (15 mei) en 2018 (14 mei) is de aankomst van de soort in beide Limburgse broedlocaties nagenoeg gelijk. Vergeleken met de Duitse broedlocaties, waar de eerste broedparen op 28 april zijn aangekomen, zijn de Nederlandse broedparen een paar weken later. Jammer genoeg moeten wij nog steeds vernemen dat de nesten bezocht worden door vogelaars en dat er verstoring plaatsvindt. Om deze verstoring van de broedlocaties door vogelaars en/of fotografen te voorkomen noemen wij nooit de exacte broedlocatie.

In 2019 zijn op 1 van de 2 vaste Limburgse broedlocaties 12 exemplaren waargenomen. Deze exemplaren gebruikten één van de aanwezige bomen als slaapboom. Niet veel later zijn twee groepen Bijeneters van respectievelijk 10 en 12 vogels separaat binnen een broedlocatie, waargenomen.

Vaak gaan Bijeneters na aankomst binnen enkele dagen een nestholte graven. In Nederland graven Bijeneters altijd een nieuwe nestholte. Bij onze Duitse collega's is bekend dat Bijeneters hetzelfde nest vaker gebruiken. Echter heeft dit te maken

met ruimtegebrek, want het gebruiken van dezelfde nestholte is alleen vastgesteld in grote kolonies.

In de maand mei vindt de eileg plaats en starten de vogels met broeden. Vanaf eind juni kunnen voedselvluchten naar de nestjongen worden verwacht. Dit bleek ook in 2019 te kloppen. Op 6 juli is kortstondig door mij als lid van de Werkgroep Bijeneters Nederland een veldbezoek uitgevoerd aan één van de twee broedlocaties. Op de locatie bleken 2 exemplaren rond te hangen die druk bezig waren met voedselvluchten naar verschillende nesten. Beide broedparen hebben hier succesvol gebroed.

Naast deze locatie bevindt zich op enkele honderden meters een andere broedlocatie. Hier kwam een ander broedpaar succesvol

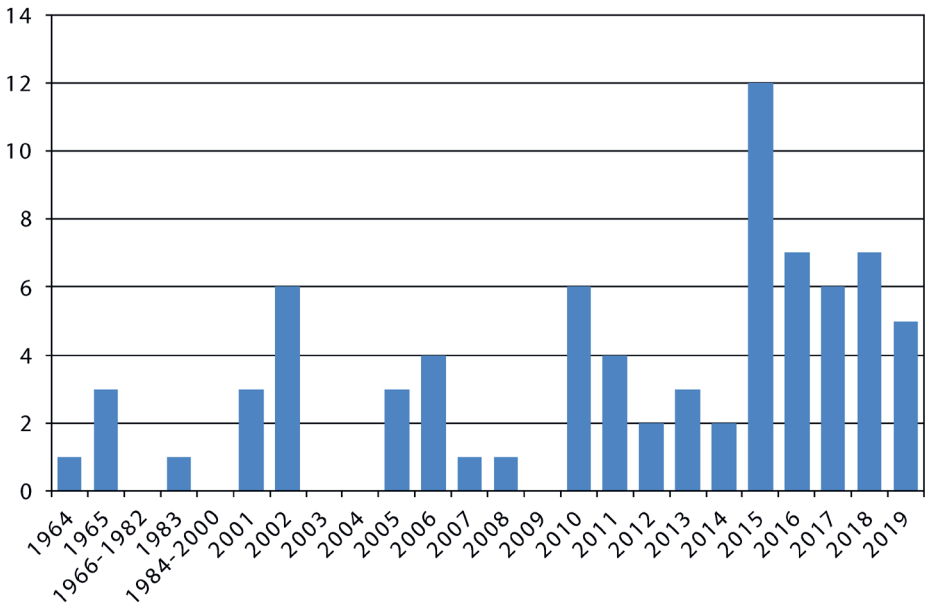
tot broeden. Deze derde broedlocatie bevindt zich buiten dit gebied. Ook hier zijn twee broedparen succesvol geweest. Beide broedlocaties worden door de Bijeneters al sinds 2010 gebruikt als broedlocatie. Bij beide locaties zijn per nest 3-4 nestjongen uitgevlogen.

Met deze 5 succesvolle broedgevallen komt het totaal aantal broedparen dus nu uit op 77 broedparen. Met 5 broedparen gaat 2019, vergeleken met de laatste 3 voorgaande jaren, de boeken in als een gemiddeld jaar. Aan het topjaar 2015 (12 broedparen) komen we nog lang niet aan. Vanwege het feit dat de zowel Nederlandse als Duitse vogels enkele dagen na het uitvliegen van de nestjongen zich verzamelen voor de najaarstrekk, wordt dit als 1 populatie gezien.

Foto: Matthias Koster

Eén van de broedlocaties van de Bijeneter

Aantal broedgevallen van de Bijeneter in Nederland in de periode 1964-2019

Onderzoek weersomstandigheden en voedsel ecologie

Naast de populatieontwikkeling en gebruik van het biotoop worden ook de voedsel ecologie en weersomstandigheden tijdens de broed- en nestjongen fase onderzocht. Onze hypothese is dat weersomstandigheden, langdurige neerslag, een grote invloed heeft op de prooi-activiteit en het aantal voedselvluchten van de adulte vogels naar de nestjongen en dus de slagingskans van een broedgeval.

De weersomstandigheden tijdens de broed- en nestjongen fase in 2019 kenmerkte zich door een relatief droge zomer. Tijdens de actieve periode van de Bijeneters, globaal 08:00-20:00 uur, is op meerdere dagen neerslag gevallen. Op een enkele uitzondering daargelaten, zoals

op 28 mei toen in bijna 5 uur ca. 14 mm neerslag viel, bleven langdurige perioden met neerslag uit. Op verschillende dagen valt neerslag die een dagsom heeft van gemiddeld 4 mm. De dagsom van de duur van de neerslag bedraagt ca. 2 uur. Het levert nog steeds wel oponthoud op voor de adulte vogels, maar is minder heftig dan de eerdergenoemde 5 uur op 28 mei. Langdurige perioden met neerslag zorgen voor een sterke afname van de prooiactiviteit en hiermee het voedselaanbod van de Bijeneters. De verloren kostbare tijd moet ergens goed gemaakt worden. Tot nu toe is onze veronderstelling dat de soort minder kieskeurig wordt wat betreft grootte van de prooi, hoe groter de prooi hoe meer energie voor de nestjongen. Bij vertraging van de voedselvluchten is de veronderstelling dat kleinere prooien worden

aangevoerd. Prooien die minder effectief zijn voor de groei van de jongen.

Op een locatie zijn ook braakballen van de Bijeneters verzameld. Het gaat hierbij om een nest uit 2017, een nest uit 2018 en braakballen onder een slaapboom.

Deze braakballen bestaan voor 73-80% uit hommels (*Bombus sp.*), honingbijen (*Apis mellifera*) en wespen (*Vespidae*). De bulksoort wordt gevormd door hommels (*Bombus sp.*). Binnen beide nesten komen verschillen voor. Eén van de verschillen is al te vinden in de bovenstaande genoemde soorten. Het percentage hommels is in 2017 aanmerkelijk hoger dan in 2018. Daarnaast is het aantal teruggevonden vliegen (*Diptera*) in 2017 aanmerkelijk

hoger (6,2% in 2017 en 9,7% in 2018). Door het gevarieerde broedbiotoop, water, open zandvlaktes, bossen, houtsingels en agrarisch gebied is de verscheidenheid aan kevers (*Coleoptera*) bij beide onderzochte nesten groot. Zo zijn 2-4 verschillende soorten van zowel de waterroofkevers (*Dytiscidae*), als bladsprietkevers (*Scarabaeidae*), mestkevers (*Geotrupidae*), snuitkevers (*Curculionidae*), kniptorren (*Elateridae*) en boktorren (*Cerambycidae*) aangetroffen.

Hetzelfde geldt voor de loopkevers (*Carabidae*) en aaskevers (*Silphidae*). Binnen de loopkevers (*Carabidae*) leverde het met exemplaren van de gewone oeverloopkever (*Elaphrus riparius*) een niet eerder aangetroffen soort op. Hetzelfde is gebeurd bij de libellen (*Odonata*). Binnen deze groep zijn bij beide nesten exemplaren van de plasrombout (*Gomphus pulchellus*) aangetroffen.

Bij een slaapboom zijn door vrijwilligers tussen de 30-50 braakballen verzameld. Determinatie van de resten in de braakballen leverde 315 prooien op. Hieruit blijkt dat het bulkvoer wordt gevormd door vliesvleugeligen (*Hymenoptera*). Het gaat hierbij voornamelijk om hommels (*Bombus sp.*), honingbijen (*Apis mellifera*) en wespen (*Vespidae*). Deze groep vormt 82,8% van het dieet. In tegenstelling tot de resultaten van de braakballen bij de nesten, blijkt uit de braakballen onder de slaapboom dat wespen (*Vespidae*) de bulksoort te zijn (met 37,4%). Daarnaast vormen mieren (*Formicidae*) met 14,5% een aanzienlijk deel van het dieet. Het overige deel wordt gevormd door libellen (*Odonata*), Kevers (*Coleoptera*), overige vliesvleugeligen (*Hymenoptera sp.*) als sluipen en goudwespen en door een enkele wants (*Heteroptera*).

Foto: Martialis Koster

Digiscoopfoto van een adulte Bijeneter met een Hagenheld als prooi vlak voordat hij naar de nestholte vliegt

Tabel 1. Prooiverdeling van een succesvol broedgeval in 2017. De resultaten zijn gebaseerd op de aanwezige prooiresten in de nestholte. Deze zijn na het uitvliegen van de nestjongen verzameld.

Regio	Limburg		
Nestlocatie	Steilwand		
Broedhabitat:	Zandgroeve		
Jaar	2017		
Nest 1	Succesvol broedgeval		
	Gehele nestmonster aanwezig		
Soort	Aantal Ex.	%	Opmerkingen
Libellen (<i>Odonata</i>)	103	2,9%	204 losse kaken*
Wespen (<i>Vespidae</i>)	395	11,3%	
Honingbijen (<i>Apis mellifera</i>)	328	9,4%	
Vliesvleugeligen overige (<i>Hymenoptera spec.</i>)	189	5,4%	
Hommels (<i>Bombus spec.</i>)	1911	54,5%	
Kevers (<i>Coleoptera</i>)	327	9,3%	
Mestkevers (<i>Geotrupidae</i>)	10	3,1%	2 soorten
Loopkevers (<i>Carabidae</i>)	73	22,3%	4 soorten
Aaskevers (<i>Silphidae</i>)	49	15,0%	3 soorten
Onechte waterkevers (<i>Hydrophilidae</i>)	18	5,5%	
Snuitkevers (<i>Curculionidae</i>)	3	0,9%	3 soorten
Bladsprietkevers (<i>Scarabidae</i>)	83	25,4%	2 soorten
Kniptorren (<i>Elateridae</i>)	7	2,1%	4 soorten
Boktorren (<i>Cerambycidae</i>)	23	7,0%	4 soorten
Waterroofkevers (<i>Dytiscidae</i>)	59	18,0%	3 soorten
Overige kevers (<i>Coleoptera spec.</i>)	2	0,6%	
Vliegen (<i>Brachycera</i>)	217	6,2%	
Sprinkhanen (<i>Orthoptera</i>)	4	0,1%	2 soorten; 4 losse kaken*
Wantsen (<i>Heteroptera</i>)	2	0,1%	2 soorten
Mieren (<i>Formicidae</i>)	29	0,8%	
Vlinders (<i>Lepidoptera</i>)	0	0,0%	
Totaal	3505	100,0%	
* verschil in losse kaken en aantal exemplaren door verschil in aantal teruggevonden linker- en rechterkaken			

Na het onderzoek van de hierboven benoemde delen komt de teller uit op 52.802 gedetermineerde prooien afkomstig van 15 nesten en 1 slaapboom. De voedsel生态学 binnen de onderzochte nesten verschilt slechts een klein beetje met eerder onderzochte nesten. Beide prooiverdelingen vallen binnen het nationaal gemiddelde. Deze prooiverdelingen blijken echter te verschillen met buitenlandse onderzoeken.

Wil je meer over de Bijeneters in Nederland te weten komen? Lees dan ons jaarverslag op www.bijeneters.nl. Het jaarverslag 2019 staat begin december op de site.

Matthias Koster
Hoofdlid Werkgroep Bijeneters Nederland

Lotgevallen van een ooievaarsnest

Aan onze straat in Leuvenheim staat een ooievaarsnest. De vogels kijken aan de ene kant uit over het dorp en aan de andere kant over de brede Brummense Waarden. Dorpsgenoten en langskomende wandelaars en fietsers genieten van het geklepper en de grote vogels hoog op de nestpaal. Mensen blijven vaak even staan om te kijken. Hieronder een stukje geschiedenis.

Het is begonnen in de winter van 2015/2016 met een ingegraven dode boom met een plateau erop. Het eerste en tweede jaar wordt het nest agressief verdedigd door Nijlganzen. Zij jagen soortgenoten, maar ook Ooievaars weg. De luchtgevechten zijn wel een prachtig schouwspel. Tot broeden komt het beide jaren helaas niet. De boom verrot snel en waait in 2017 al om. Besloten wordt om nu een galvaniseerde bouwlichtmast

Foto: Jos Pilzecker

En toen waren er nog twee

te gebruiken. Deze kun je met een lier neerhalen. Niet mooi, wel praktisch. Een frame erop gelast en belegd met meranti latten en wilgentakken rand. Het moet ten slotte voldoende cachet hebben. De mast staat eind januari 2018 nog geen week of een mannetjes Ooievaar landt erop. Hij komt soms vijf dagen niet en dan ineens twee dagen frequent. Zo te zien lukt het niet een vrouwtje te strikken. Zelfs niet als er eens 23 Ooievaars rond het nest neerstrijken. Maar uiteindelijk komt het toch tot verkering en een eerste jong. De ouders moeten nog veel leren en de warme en lange zomer maakt dat het jong op het nest verdroogt.

In 2019 gaat het een stuk beter en groeien twee mooie jongen op. Opnieuw is het voorjaar erg droog, maar nu halen de ouders voldoende water uit het eendenvijvertje onder de nestpaal. Hier lukt het ook om moeders ring af te lezen: NLA 3E374. Ze blijkt nu 3 jaar oud en ze is door Holmer Vonk als nestjong geringd op 24 juni 2016 aan de dijk bij Aerdt. Dit is maar 21 kilometer van de huidige nestplaats. De man is ongeringd.

De eigenaren van het nest kijken vanuit de woonkamer op het nest, maar liever wil je nog meer kunnen zien. Dus afgelopen winter is er een IP-camera op zonne-energie geplaatst. Er komen zelfs dagelijks foto's en filmpjes op een gretig bekeken groepsapp. Bijna het hele dorp kijkt live mee hoe er zes (!) eieren gelegd worden. Vijf komen er uit. Het laatste kuiken blijft klein, komt niet bij het aangeboden voedsel en sterft na drie dagen.

Door de (opnieuw) gortdroge uiterwaarden lukt het de man niet om voldoende kleine prooien aan te voeren. Dus na een dag

Het zelfde vrouwtje als vorig jaar!

of zes sterven er nog drie jongen. Deze blijven dood in het nest liggen. Zo lang, dat het overgebleven kuiken er al van lijkt te eten, het pikt er steeds in. Op een dag zijn de lijkjes weg, maar onder het nest zijn geen karkassen gevonden. Afgevoerd of opgegeten?

Beide ouders broeden, foerageren en voeren om en om! Geëmancipeerder wordt het niet! Wel blijft het vrouwtje veel bij het kuiken, ook als het bijna volgroeid is. Ze is aan mensen gewend, dus ring aflezen moet simpel zijn. Met telescoop onder het nest blijft ze rustig op één poot staan. De poot met ring verborgen in de veren..... Pas na een flinke tijd wachten laat ze de linker poot zakken en blijkt het te gaan om hetzelfde vrouwtje als vorig jaar. Het overgebleven jong krijgt nu alle voedsel. Het groeit fenomenaal en vliegt op 7 juli uit.

Jos Pilzecker

De Griet

Ons VWG lid Eite Boonsma verraste ons begin dit jaar met een bijdrage over een al oud en bij iedereen zeer bekende rijmpje:

**In de maand mei
leggen alle vogels een ei
behalve de Koekoek en de Griet
die leggen in de meimaand niet.**

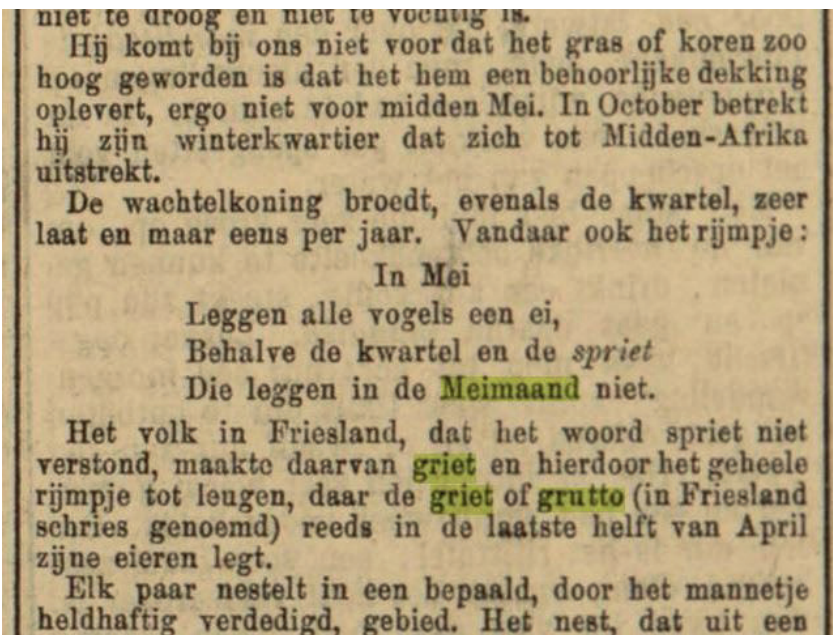
*Griet - *Burhinus oedicnemus**

Nu de maand mei weer voor de deur staat speelt dat rijmpje weer in mijn geheugen. Mijn vader, die mij de liefde voor de natuur bijbracht, vertelde mij als kind wat daarmee werd bedoeld. Dat de Koekoek geen ei legt

is een verhaal apart: hij legt wel degelijk en ook in mei. Dichterlijke vrijheid dus. Maar hoe zat het met de Griet?

Volgens mijn vader werd daarmee de Griet bedoeld, waarvan de naam vanwege de rijm ietwat werd verbasterd. Dat hij volgens de legende in mei geen ei legt had toen waarschijnlijk al een verband met de zeldzaamheid van de vogel, want natuurlijk legt hij in werkelijkheid wel degelijk: hoe zou hij zich anders voort kunnen planten.....

Enkele jaren geleden zag ik in een parkje in de Camarque een Griet in een kooi. De vogel

was zo zeldzaam dat ik het bestaan ervan bijna was vergeten. Later zag ik de Griel enkele keren in Spanje in de vrije natuur. Door het rijmpje werd ik toch nieuwsgierig, hoe het was gegaan in de loop van de tijd? Mijn vader liet mij naast de voorliefde voor vogels ook het boek Het Vogeljaar van Jac. P. Thijsse na. Mijn exemplaar is een 5e druk uit 1942. Thijsse weidde daarin ruim twee bladzijden uit over de Griel met twee zwartwit foto's.

Hij begint zijn verhaal met: "Dit is in ons land een zeer zeldzame vogel en het kon wel eens gebeuren, dat hij 't hier geen vijftig jaar meer volhoudt, want zonder woeste duinen of heidevelden kan hij niet bestaan." Thijsse beschrijft uitgebreid dat hij eind februari of begin maart op zoek ging naar de Grielen. Dat deed hij bij voorkeur op grote duinvlaktes met duindoorn, gagel of heide. De Griel lijkt bij het opvliegen nog het meeste op een Wulp. Het grootste verschil is een korte stevige spitse snavel die niet langer is dan de kop, in plaats van "den reusachtige krommen wulpensabel." De Griel legt twee tamelijk grote, leemkleurige eieren met strepen en donkere vlekken. De beide eieren uit hetzelfde legsel zijn zeer verschillend. Dat is bij nachtzwaluweieren, die ook in het rulle zand worden gelegd, ook het geval. Thijsse zoekt de verklaring in het feit dat door het verschil in tekening de eieren minder opvallen dan wanneer beide eieren gelijk zouden zijn. Thijsse besluit zijn verhaal met de mededeling dat de jonge Grieltjes uit hetzelfde broedgebied zich in het najaar verzamelen tot troepen. Ik citeer: "Het Nederlandsche contingent is niet bijzonder talrijk. Ik heb er nooit meer dan zes bij elkaar gezien."

Als ik nu op waarneming.nl kijk naar het aantal waarnemingen in Nederland dan kom je voor 2018 op 63 exemplaren en voor 2019 op 125. Ik moet bekennen dat het er toch meer zijn dan ik had verwacht. Het betreft waarschijnlijk steeds waarnemingen van zomergasten. Mijn conclusie moet helaas wel zijn, dat de Griel in Nederland waarschijnlijk geen broedvogel meer is, zoals Thijsse al heeft zien aankomen.

Eite Boonstra

Reactie redactie

Voor de redactie was het artikel aanleiding om ook eens in dit rijmpje te duiken. Met als primaire vraag: welke vogel wordt nu eigenlijk bedoeld met de Griet?

Het werd aannemelijk dat de Griet niet de Griel was, maar wat dan wel? Een levendige discussie ontstond, ook met bijdragen van experts buiten de redactie en naast actuele feitenkennis werd ook Google op zijn kop gezet. Om het nog wat ingewikkelder te maken: naast de Griet komen we ook de Spriet tegen: dit zou de Kwartelkoning of de Spreeuw kunnen zijn.

Het ingeven van Griet als zoekterm leverde alleen meisjes en een platvis op, dus dat schoot niet op. Wel bleek dat op 25 Mei 2014 Vroege Vogels aandacht aan dit onderwerp heeft geschonken. In de korte uitleg op hun site wordt aangegeven dat de naam Griet absoluut de Grutto betreft en dat deze naam al uit de Middeleeuwen stamt.

Hieronder een (chronologisch) overzicht van de feiten en meningen:

Volgens Jan Schoppers is de Griet de Kwartelkoning. Bas van Balen stelt dat volgens Eigenhuis in zijn "Verklarend en Etymologisch Woorden-

boek van de Nederlandse Vogelnamen" de Griet toch een oude volksnaam voor de Grutto is (Friesland, Groningen, en dichterbij in de Achterhoek).

Bas van Balen: het meest interessant in het artikel over de Griet is eigenlijk het verhaal van de twee verschillende eieren, zowel van Griet als Nachtzwaluw. Niet Thijsse overigens, maar een andere niet met name door Thijsse genoemde onderzoeker(?) gaf daar een verklaring voor, maar ik ben er zo gauw niet achter gekomen wie dat nu precies was (in moderne handboeken wordt er geen woord over gerept). Overigens heb ik naar wat Grieleneieren op foto's gekeken, maar die zagen er, voor zover ik dat kon zien, identiek uit. Al met al is het zo nog best wel een leuk stukje detectivewerk!

Cor de Vaan draagt een artikel uit De Levende Natuur van 1920 aan, waarin inderdaad niet Griet, maar Spriet vermeld wordt in het rijm. Het artikel is ontleend aan een stuk uit de Maasbode van 1920, waarin vermeld wordt dat in Holland met Spriet de Kwartelkoning bedoeld wordt. Spriet zou echter later in Griet veranderd zijn omdat de Grutto (of Grieto) al vóór de maand mei legt. Overigens zou (volgens het artikel) Koekoek vervangen moeten door Kwartel omdat deze laat komt en dus laat broedt.

Bert Jager komt vervolgens met een artikel uit de Leeuwarder Courant van 6 juli 1903, waarin de vogels inderdaad Kwartel en Spriet heten. Volgens de krant hebben de Friezen Spriet verbasterd tot Griet, omdat zij het Hollandse woord Spriet niet verstonden. Nóg ouder is de Java-bode van 19 augustus 1865: "Als de Koekoek en de Spriet hunne eijeren gelegd hebben,"

Cor de Vaan levert een aantal websites aan van fora waar men toch weer op de Grutto uitkomt. Forumleden hadden zich tussen 2008 en 2010 met dit raadsel bezig gehouden.

Bas maakt het vervolgens nog wat bonter: "op zoek naar oude en/of alternatieve vogelnamen in het Vogelboek van Kerst Zwart, vond hij voor de Grutto toch weer Griet (ook de namen Skries en Marel), voor de Kwartelkoning Spriet, Schriek en Taepert. De namen die het dichtst bij Griet komt is Gril, maar dat is de Strandplevier! De enige alternatieve naam voor Griet die ik kan vinden zijn Doornsluiper en Schaarlup (met variaties)."

Conclusie

Hoewel in sommige publicaties zelfs de Krakeend als Griet-kandidaat wordt genoemd is de meest waarschijnlijke vogel die met Griet wordt bedoeld toch de Grutto, maar rept de oorspronkelijke rijmpje over Spriet. Mochten lezers willen reageren: natuurlijk altijd welkom!

Vanaf het volgende VLERK nummer gaan we een nieuwe rubriek toevoegen genaamd: UIT DE OUDE DOOS. Dus hierbij een oproep: wie heeft er interessante vogel-herinneringen die aansluiten bij deze titel? Voor de speurders onder ons zijn hierboven al een aantal links aangegeven die wellicht ook voor bijdragen over andere vogelsoorten als een van de bronnen kunnen dienen. Maar die vooral ook interessant zijn om te bezoeken!!

Literatuur

Eigenhuis, K. J. (2004). Verklarend en etymologisch woordenboek van de Nederlandse vogelnamen. Stichting Dutch Birding Association, Amsterdam.

Hogeslag, H. J. (1920). Eekhoorn eet truffels. De Levende Natuur, 25(2), 63-63.

DR. JAC. P. THUSSE
HET
VOGELJAAR

A. G. SCHOONDERBEEK-LAREN

Fietsexcursie Park Lingezegen: 5 september 2020

Twaalf mensen hadden zich zaterdag 5 september om 08.00 uur bij de parkeerplaats gemeld, vol enthousiasme om weer een excursie mee te maken en vol verwachtingen aangaande de vogelrijkdom. Een jaar geleden, om precies te zijn 8 september 2019, was er ook een excursie in dit gebied en aan het eind van de route werd toen door iemand geopperd dat dit een goede locatie was om jaarlijks te bezoeken. Waarvan acte.

Excursieleiders waren dit jaar Annemiek Demon en Cor de Vaan. Gezien alle Covidmaatregelen leek het een goed plan om de groep op te splitsen in twee maal 6 personen. Uiteindelijk bleek dit ook een stuk veiliger gezien de drukte door andere fietsers, joggers, skaters en wandelaars. Het gebied is intussen namelijk door een zeer diverse groep "gebruikers" ontdekt en vogelaars nemen soms nogal wat ruimte....

Qua verslag zou ik nu kunnen verwijzen naar het prima verslag van Koos Dansen en Eite Boonstra die vorig jaar een stuk voor de

Vlerk hebben geschreven (voor de geïnteresseerden: dit was een verslag in Vlerk nummer 4 van 2019), maar dit zou al te flauw zijn en een jaarlijks verslag biedt juist de mogelijkheid om (globaal) de nieuwe ontwikkelingen te schetsen en de verschillen te registreren zowel qua gebiedsontwikkeling als qua vogelstand.

Ter herinnering en omdat er een aantal nieuwe leden zich hadden aangesloten legde Cor nog kort uit hoe dit gebied tot stand is gekomen en wat de huidige stand van zaken is. Het gebied Waterrijk, waar onze excursie zich op concentreert is plm. 250 ha. groot en onderdeel van een veel groter geheel: park Lingezegen dat 1700 ha. groot is. Onze fietstocht concentreerde zich op het noord-oostelijke deel (waar het vogelkijkscherm zich bevindt) en het noordwestelijke deel van Waterrijk. Dit laatste is een relatief jong aangelegd gebied; dit voorjaar is er nog veel riet geplant en het is een visueel aantrekkelijk terrein met allerlei paden en bruggetjes en veel waterpartijen. Ik zat in "het groepje van Cor" en wij hebben het oostelijk gebied goed verkend en het westelijke deel vluchtiger. In dit laatste gebied waren ook minder vogels te spotten. Cor vertelde dat het hele gebied een multifunctionele bestemming heeft: zowel bestemd voor natuur als voor recreatie, landbouw en voor de wateropvang. Het beheer gebeurt door Staatsbosbeheer en er is geregeld overleg tussen hen en de Vogelwerkgroep Arnhem en Natuurmonumenten o.a. over de waterstand. In het verleden is het wel voorgekomen dat groepen jonge Kluten

Foto: Cor de Vaan

Iedereen was enthousiast over de waarnemingen van de watersnippers

vanwege de hoge waterstand hun heil elders gingen zoeken met als gevolg dat er ook nogal wat vogels overreden zijn. Natuurbeheer is ingewikkeld, zeker als er verschillende belangen zijn, vandaar het belang van goed overleg. En het is ook zeker geen statisch geheel: de schelpeneilandjes zijn bijvoorbeeld weer flink begroeid en dit najaar volgt dan ook weer een schoonmaakactie!

Wat betreft de waarnemingen was iedereen aan het eind van de excursie erg enthousiast: veel Torenvalken, een grote zwerm Putters die ons verrasten met een fleurige luchtshow, Watersnippen, Kemphanen, een groep van plm. 30 Lepelaars, een Blauwborst, Bonte Strandlopers, een wel-niet-wel Kiekendief en als vangst van de dag: twee Bosruiters. Deze laatste soort behoort tot de zogeheten tringa-groep waar ook Witgatten (als meervoud van Witgatje blijf ik dit toch taalkundig beter vinden), Tureluurs, Groenpootruiters en Zwarte Ruiters toe behoren. De Bosruiter is de kleinste van deze groep en te herkennen aan zijn slanke postuur, relatief lange hals, kleine kop en lange poten. Dit in tegenstelling tot de Witgat, die (volgens de Vogeldeterminatiegids van Thieme) gebocheld, kortpotig en plomp oogt. In het verleden werd de Bosruiter wel verward met de Witgat. Een verklaring voor

de specifieke naam heb ik niet echt kunnen vinden; het is toch echt geen bosvogel. Een gemeenschappelijk kenmerk van Bosruiter en Witgat is wel, dat beide soorten luidruchtig roepend, steil omhoog vliegen, als ze worden opgejaagd. Bosruiters waren ooit broedvogels in Nederland, maar het laatste broedgeval dateert van 1936. Nu kunnen ze zowel in het voorjaar als in het najaar op de trek worden waargenomen. En dit hebben we uitvoerig gedaan waarop iemand van ons groepje op een gegeven moment riep, dat het nu toch wel een beetje op het feestje van Grapperhaus ging lijken...

Aan een vergelijking met de waarnemingen van vorig jaar waag ik me maar niet (ondanks de beloofde terugblik): het is altijd een momentopname en van vele factoren afhankelijk.

Rest nog (behalve de heerlijke appeltaart van uitspanning Droom!) de uitstekende begeleiding van Cor en Annemiek te vermelden; het is mooi, dat mensen van de Vogelwerkgroep zich inzetten om een mooi excursieprogramma samen te stellen met dito deskundige begeleiding, waarvoor hartelijk dank!

Riet Luyten

Verslag MUS-telling: 19 april 2020

Het Meetnet Urbane Soorten (MUS) van SOVON volgt broedvogels van de stedelijke omgeving. Nederland verstedelijkt immers in hoog tempo (16% van het oppervlak). MUS kost weinig tijd qua telling, maar levert belangrijk cijfermateriaal op. Doel van de MUS-telling is het vastleggen van aantallen en verspreiding van min of meer algemene 'stadsvogels' in aanvulling op de andere broedvogeltellingen. Alle soorten worden geteld, in de praktijk gaat het dan om ongeveer 35 soorten. Er doen meer dan 900 tellers mee aan het project, verspreid over het hele (urbane) land. Via een speciale MUS-nieuwsbrief worden de tellers op de hoogte gehouden van resultaten, maar worden ook ervaringen gedeeld. De tellingen vinden plaats op een ochtend in april, een ochtend in mei en een avond in juni (dit om met name soorten als de Gierzwaluw te tellen). Een computerprogramma bepaalt circa tien punten in het postcodegebied en op deze punten wordt telkens vijf minuten geteld vanaf een half uur vóór zonsopgang, wanneer de vogelzang het grootst is. De tweede ronde in mei wordt in tegenovergestelde richting geteld. Immers, het laatste telpunt is in de praktijk alweer een half uur ná zonsopkomst en dat punt lijkt dan stiller dan punt 1. De avondtelling is een verhaal apart, omdat je dan midden in een woonwijk loopt met je verreijkker. Altijd aanleiding tot wat aanspraak, zeg maar.

Na het afronden van de BMP-cursus (via onze vogelwerkgroep bij Sovon) in 2018, had ik het geluk, dat mijn eigen postcodegebied vrij

bleek te zijn. In 2018 is er helaas niet geteld, maar de voorgaande jaren vrijwel onafgebroken vanaf de start van het MUS-project in 2007. Al vrij snel haakte Herman Boesveld aan. Twee nemen meer waar dan één en het is gezelliger. 2019 zou het begin van een lange reeks teljaren worden, namen we ons voor.

En toen kwam het virus. Na ampel overleg besloten we tóch met z'n tweeën te gaan, met respect voor de 1½ meter. In de praktijk bleek dat prima te functioneren. De april-telling planden we op zondag 19 april. Prima telweer (droog, geen wind, goede temperatuur) en zelfs geen krantenjongens, dus rustig. In het vorige jaar was het al extreem rustig op de zondagmorgen om 6 uur, nu was er bijna niemand meer. Een enkeling liet zijn hond uit, joggers waren er niet en ook half aangeschoten jongens en meisjes, die een nacht doorgehaald hadden op de Korenmarkt, waren er niet. En geen vliegtuigen, dus konden we beter horen!

Het frustrerende van tellen in je eigen wijk: soms wéét je dat ergens een bepaalde vogel zit, maar net die vijf minuten, dat je staat te tellen, houdt hij z'n snavel! Zo zit er een Ransuil vlakbij ons eerste telpunt, maar die zit om 6 uur 's ochtends een uiltje te knappen. Helaas. Op ons volgende punt komen we aan de rand van het bos en is het een kakofonie van vogelgeluiden. Dat blijken vooral Merels en Koolmezen. De Boomklevers en –kruipers, ja zelfs de Vinken houden zich stil. Wel horen we de eerste

Tjiftjaf. Op naar punt 3 en 4. Daar zaten vorig jaar Turkse Tortels, maar die nemen we nu pas veel later waar. Wel horen we op punt 3 een Buizerd. Dat is wel erg vroeg voor een Buizerd en we zien hem niet. Op weg naar punt 4 zien we wel een Gaai, dus noteren we deze Buizerdgeluidenimitator. De punten vijf, zes en zeven punt liggen in Park Sonsbeek. Of dit stadspark in een MUS-project behoort, kan je je afvragen, maar wij noteren graag de ruim 50 Grauwe Ganzen, zes Kuifeenden en een aantal Grote Bonte Spechten plus wat kleiner grut. Ook de Holenduif zou je niet snel op een stadsljst verwachten, maar wij zijn er blij mee. Door naar het punt bij het spoortalud. Altijd goed voor Winterkoning, Zwartkop, Tjiftjaf en dergelijke. Zo ook nu. De Zwartkoppen (dame en heer) laten zich zelfs goed zien. Het voordeel van de april telling: er

kan nog op zicht geteld worden. We hebben geluk, ook een Waterhoen laat zich zien, uitvoerig discussiërend met een Meerkoet.

Bij het beeldje van Audrey Hepburn zien we één (!) verdwaalde Kokmeeuw. Toch weer een nieuwe soort vanmorgen. Bij de laatste telpunten merken we, dat het al wat later en dus stiller wordt. Om 07:45 zijn we klaar. Dit keer geen gezamenlijk kopje koffie en evaluatie, maar gescheiden naar huis fietsen. Na het invoeren op het SOVON-systeem blijken er 30 soorten en ruim 200 individuen op ons lijstje te staan. In 2019 was dat nog 28 respectievelijk 150. Een goed begin van de dag en van de MUS-telling 2020, ook in tijden van corona.

Bert Jager

Impressie excursieweekend Biesbosch: 11 – 13 september 2020

Heel veel eenden, steeds weer een Cetti's Zanger en af en toe Zeearenden

We waren met zijn achten. Organisator Cor de Vaan moest jammer genoeg op het laatste moment verstek laten gaan. Toen bleven voor het hele weekend van vrijdag tot en met zondag vanaf natuurcamping de Knotwilg Maria Peters, Chiel Verhagen, Henk Ruissen (in tentjes), Truus Schijf en Koos Dansen (in een trekkershut met koelkast, keukentje en warm water) over. Routinier en kenner Ivo Seelen en nieuwe aanwas Derk-Jan ter Horst en Salomon Tetelepta namen alleen aan de - prachtige - zaterdag deel.

Terwijl we vroeger bij 'Biesbosch' alleen aan het zoetwatergetijdengebied met krekens en moerasbos moesten denken, waar je vanaf het museum met een fluisterboot op excursie kon met flinke kans op bevers, IJsvogels en een zeearendnest, beperkten wij ons dit keer tot de Noordwaard en ten noordoosten daarvan tot aan Werkendam. Dit is een voormalige landbouwplolder, die voor een groot deel ontpolderd en in nieuwe natte natuur

herschappen is, om te dienen als overloopgebied bij extreem hoog rivierwater, waarmee de kans op droge voeten in Gorinchem en Dordrecht flink vergroot is. Daar fietsten we vooral in het voor gemotoriseerd verkeer gesloten middendeel, meanderend rond, langs rietkragen en plasdras watervlaktes, vaak stoppend en turend door verrekijker en telescoop. Het was een heerlijk vogel(aars) weekend met ideaal nazomerweer. Zie de enthousiaste, kleurrijke impressies van Henk en Salomon hieronder.

Henk Ruissen:

Wat zagen we enorme hoeveelheden eenden. Elke plas lijkt wel vol te zitten en vooral, wat een Krakeenden! Vroeger een bijzondere soort, nu honderden, zo niet duizenden exemplaren; samen met Wilde Eend, Wintertaling, Slobeend, Smient en hier en daar een Pijlstaart. Maar waar zijn de steltlopers? De tijd is goed, de slikrandjes zijn er, maar het kost moeite een lijstje met steltjes te maken. Uiteindelijk komen we toch tot Kempphaan, Kluut, Bonte Strandloper, Bontbekplevier, Witgat, Wulp, Oeverloper,

Foto: Koos Dansen

Vrouwetje Blauwe Kiekendief in de Noordwaard

Watersnip, Groenpootruiter en zelfs een Kanoet. Allemaal in lage aantallen. De Kievit, die massaal aanwezig is, maakt dit dan weer goed.

Mooi om te zien hoe de mate van paniek afhangt van de roofvogelsoort. Buizerd, Bruine en Blauwe Kiekendief jagen vooral het kleinere spul op. Bij de Slechtvalk gaat er meer op de wieken, maar de Zearend spant de kroon. Alles vliegt dan op, van Grauwe en Brandgans tot Wintertaling.

Wat valt er ontzettend veel te zien en te genieten! Lekker op een dijk zitten met de zon in de rug en maar afwachten wat er gaat gebeuren. Bakkeleiene Grote Zilverreigers, groepen gracieuze Lepelaars, constant overvliegende Kiekendieven, speuren naar de Visarend en natuurlijk overal de zangexplosies van de Cetti's Zanger. De Visarend, die in ons land tot dusverre alleen hier broedt, zagen we uiteindelijk heel in de verte in een dode boom zitten. Waarschijnlijk waren de eerste Visarenden al gevlogen, richting Afrika. De Zwarte ibis zat op de plek waar hij werd gemeld op waarneming.nl. Maar hij bleek niet altijd present, waardoor een deel van de groep hem zag en anderen hem jammer genoeg misten. Leuk tenslotte om weer fanatiek met een groep te vogelen in zo'n mooi gebied. Meer ogen zien meer soorten. Bijzonder ook om in dit e-bike-tijdperk te ervaren dat alle deelnemers nog een 'gewone' fiets hadden.

Salomon Tetelepta:

Voor mij was het de eerste vogelexcursie sinds mijn jongensjaren en ik heb er erg van genoten. Mooi om op pad te gaan met zo'n rijkdom aan ervaring en kennis om je heen. Al na een half uurtje zag ik de eerste Zearend in mijn leven. Ook de dynamiek

Foto: Koos Dansen

Onvolwassen Zearend en Kleine Mantelmeeuw

tussen watervogels en roofvogels was fascinerend. Wat een stressvol bestaan als je tientallen keren per dag moet opvliegen om niet te worden gegrepen. Interessant te horen dat het silhouet van de vogel die aan komt vliegen bepalend is. Lange staart, korte nek (roofvogel) betekent vluchten. Lange nek, korte staart (gans) wil zeggen niks aan de hand. Ook de Cetti's Zanger was voor mij een nieuwe soort. Wat een kenmerkende, dynamische zang! Nooit gedacht dat wij hem gaandeweg wel een keer of tien zouden tegen komen. De tweede Zearend vloog dichtbij langs. Wat een prachtig die! In zo'n grootschalig gebied kun je eigenlijk niet zonder telescoop. Gelukkig waren de deelnemers met telescoop heel gul in het mee laten kijken om bijvoorbeeld toch ook die steltlopers of Casarca's heel in de verte te kunnen herkennen.

Een mooie dag. Gezellig en leerzaam. Zeker voor herhaling vatbaar!

Koos Dansen

Waarnemingen: Kraagmerel

Op weg naar huis, terugkomend van mijn inventarisatierondje Veluwezoom op 9 mei 2020, zag ik langs het plantsoen aan de Doctor Piersonstraat vanaf mijn fiets een op het eerste gezicht zwarte lijster met een witte halsband. Ik moest eerst goed kijken waar deze halsband nu precies zat, of was het soms een Beflijster? Nee, de bijna perfect symmetrische witte kraag zat aan de achterkant, alsof het een Beflijster betrof met een naar achteren geschoven bef. Erg dichtbij liet de Merel me niet komen met mijn camera; bijgaande foto laat hem van 1 kant zien.

Het gebrek aan zwart pigment (eumelanine) in de nekveren van de Merel kan een aantal oorzaken hebben. De overerfelijke vormen van de afwijking kunnen variëren van enkele witte veren (partieel leucisme) tot een geheel gebrek aan kleurpigmenten in veren, ogen en huid (albinisme), maar gedeeltelijk witte veren komen ook regelmatig voor in stadspopulaties van junkfood consumerende Zwarte Kraaien, Kauwen en Merels; deze laatste afwijking kan wijzen op voedseldeficiëntie en/of slechte conditie tijdens de verengroei, of ouderdom, is niet overerfelijk en dus geen vorm van leucisme (van Grouw 2006). In recentere publicaties beschrijft van Grouw

Foto: Bas van Balen

Merel, Arnhem, 9 mei 2020

(2013, 2018) het verschijnsel Progressive Greying als het gebrek aan melanine in delen van het verenkleed, toegeschreven aan een voortschrijdend pigmentverlies met leeftijd; in leucisme en PG de veren zijn geheel wit, in tegenstelling tot de brede witte banden in veren veroorzaakt door voedseldeficiëntie. Tenslotte herinnerde ik me vaag dat er ook wel eens witte veren ontstaan op een geheele wond. Dit werd bevestigd door de "Dictionary of Birds" die hier het volgende over zegt: "Abnormale witte veren kunnen verschijnen wanneer verwonding aan afzonderlijke veerfollikels (huidzakjes) of aan huidpartijen resulteren in follikels die veren blijven vormen maar geen melanine (pigment) meer produceren" (C.J.O. Harrison in Campbell & Lack 1985). Was het misschien een huiskat of ander roofdier, die de vogel "bij zijn kraag" gepakt en toegetakeld, maar niet de doodsklap had gegeven?

Hein van Grouw, senior curator afd. Vogels van het Natural History Museum in Tring (VK), en o.a. gespecialiseerd in kleurafwijkingen bij vogels, gaf me uitsluitel: "De meest voorkomende oorzaak voor afwijkende witte veren is Progressive Greying. De oorzaken voor PG zijn veelal nog onbekend. Er zijn meerdere vormen, en sommige (de minderheid) zijn erfelijk, maar het overgrote deel lijkt door nog onbekende externe factoren te worden bepaald. De witte veren in de nek kunnen inderdaad door een voormalige verwonding zijn veroorzaakt (bijv. vastgezet in een net of iets dergelijks), maar PG is meer voor de hand liggend. PG is ook erg algemeen bij Merels". Hein stuurde me ook een link, van een Zanglijster, met iets vergelijkbaars: <https://www.artportalen.se/Image/3093926>

Bas van Balen

PS.

Kraagmerel of Kraaglijster zijn in onbruik geraakte namen voor de Beflijster (Zwart 1916, Eigenhuis 2004).

Literatuur

Campbell, B. & E. Lack (red.) 1985. A Dictionary of Birds. T & A.D. Poyser, Calton VK

Eigenhuis, K.J. 2004. Verklarend Etymologisch Woordenboek van de Nederlandse Vogelnamen. Stichting Dutch Birding Association, Amsterdam.

van Grouw, H. 2006. Not every white bird is an albino: Sense and nonsense about colour aberrations in birds. Dutch Birding 28: 79-89.

van Grouw, H. 2013. What colour is that bird? The causes and recognition of common colour aberrations in birds. British Birds 106: 17-29.

van Grouw, H. 2018. White feathers in black birds. British Birds 111: 250-263.

Zwart, K. 1916. Het Vogelboek. W.J. Thieme, Zutphen.

Note van de redactie:

Hebt u een bijzondere vogelervaring die u graag met ons wilt delen? Stuur dan een kort verslag met een bijpassende foto en wij geven u graag een plaatsje in deze rubriek!

Ringterugmeldingen 39

In deze bijdrage meldingen van Kolgans, Ooievaar, Grutto, Pimpelmees en Koolmees. Michel Klemann, Maarten Hageman, Cor de Vaan en Holmer Vonk worden bedankt voor het delen van de terugmelding. Cor heeft n.a.v. de ringaflezingen van de Grutto's niet alleen de betreffende rapportage ontvangen van Jos Hooijmeijer (RUG), maar ook nog met hem gemaïld over het

trekpatroon. Zijn reactie heeft Cor onder de beide terugmeldingen verwerkt. Heb je ook een terugmelding deel die met Jan Schoppers en als je er verhaal bij wilt maken zoals Cor heeft gedaan is dat heel welkom.

Kolgans Zwart ZLR.

Michel Klemann schrijft op zijn Facebook

Foto: Maarten Hageman

Foto: Ooievaar SVS 2522. Zevenaar, 25 mei 2020. .

pagina: deze vogel is op 26 juli 2006 geringd als volwassen man in zijn broedgebied in Rusland, de delta van de rivier Pyasina. Dit is op 4260 kilometer van Zutphen. In de tussenliggende periode is de vogel 113 keer gemeld waarvan 5 keer in Estland, 2 keer in Litouwen, 1 keer in Polen en nu 5 keer in Nederland. De rest in Duitsland en daar bijna altijd langs de Rijn in de buurt van Duisburg. Op 6 januari kwam Michel hem tegen. De vogel hield zich op in de Bronkhorsterwaarden in een groepje Grauwe Ganzen. In zijn leven is de vogel al een keer of 20 op en neer gevlogen naar Rusland. Dat is een afstand van vier keer de aarde rond!

Ooievaar SVS 2522

Maarten Hageman kan op 25 mei van dit jaar de ring van de vogel aflezen tussen Zevenaar en Babberich. Na invoer op GRIEL krijgt hij al snel een terugmelding. Links aan de andere poot draagt de vogel twee kleurringen. De vogel is als jong geringd op het nest op 20 juni 2018 tussen de dorpjes Veberöd en Sjöbo in Zuid-Zweden. De afstand tussen ring- en afleesplek is 641 km. Als je via Google naar de ringplek gaat zie je een boerderij langs een kronkelende beek met grasland. Als je wat verder inzoomt op de boerderij blijkt het een kweek- en opvangstation voor Ooievaars. De vogel is ruim twee jaar oud en mogelijk broedvogel bij Zevenaar.

Ooievaar 4E326

Op 29 mei 2020 weet Maarten deze ring af te lezen bij Babberich. Na een terugmelding van GRIEL komt hij uit bij de ringer Wim van Nee van STORK. Maarten vraagt Wim of deze vogel vaker is gemeld.

Wim mailt dat de vogel als jong is geringd in juni 2016 bij Dalfsen. In augustus van dat jaar volgt er al een aflezing bij Luttenberg bij Raalte en een jaar later in augustus bij Oss. Het jaar erop in april 2018 volgt een terugmelding uit België bij Mechelen. In augustus 2019 is er een aflezing bij Zevenaar en bijna een jaar later dus ook weer uit die hoek. De Ooievaar is dan ruim vier jaar oud en mogelijk een broedvogel in de buurt van Zevenaar.

Pimpelmees AV...73600

De vogel is als jong geringd op 2 juni 2012 bij het Licht op natuur project op Voorstonden door Holmer Vonk en Jan Schoppers. In het zelfde jaar op 14 oktober is de Pimpelmees gevangen en weer losgelaten op 145 km afstand in België bij Herselt. Onze Pimpelmezen zijn standvogel.

Koolmees AV...73469

Ook deze vogel is als jong geringd bij het bovenstaande project en wel op 19 mei 2012. In dat zelfde jaar werd ook deze vogel gevangen en losgelaten in België en dat was op 28 oktober in de buurt van het plaatje Heestert bij Kortrijk. Nederlandse vogels zijn standvogel. In het najaar van 2012 was er een grote, waarschijnlijk grootste, invasie van Koolmezen en deze werd zowel bij de trektellers als de vogelringers vastgesteld. De invasie kwam uit het noordoosten met o.a. geringde vogels uit de Baltische Staten. Het lijkt er op dat deze jonge Koolmees en Pimpelmees zin hadden in een avontuurlijke trektocht. Beide behoren tot de buitencategorie qua afstand tussen geboorteplek en terugmelding.

Grutto R3BBLY en R3RLRL

Tijdens zijn bezoeken aan Waterrijk en omgeving (Park Lingezege) vanaf begin mei tot in juli heeft Cor de groepen Grutto's gevolgd. Cor gaat verder: in deze periode heb ik acht verschillende gekleuringde exemplaren kunnen aflezen. De groeps-groottes varieerden van 20-70 exemplaren. Naar aanleiding van mijn terugmeldingen kreeg ik rapportages van de verschillende vogels (J. Hooijmeijer, RUG). Hieronder is dat van twee van de acht vogels beschreven.

R3BBLY (zie foto)

Geringd op het nest als adult in mei 2013 (Lingewal). De vogel laat zich vervolgens jaarlijks zien in de maand februari in Portugal (Porto Alto), en is jaarlijks in de maanden maart - juni waargenomen in Lingezege,

dus vlakbij de ringplek. In 2019 is de vogel niet in Nederland waargenomen. Mijn waarneming op 4 juni is tot op heden de enige in 2020 in Waterrijk. De jaarlijkse vlucht is in ieder geval 1.860 km enkele reis.

R3RLRL

Deze vogel is ook geringd op het nest als adult in mei 2013 (Lingewal). In september van dat jaar wordt de vogel waargenomen in Spanje (Marismas del Odiel). Het jaarlijkse trekpatroon ziet er in grote lijnen als volgt uit, februari/maart in Spanje en april/mei in Lingezege en soms al vanaf juli weer in Spanje. Een opvallende aflezing: In 2016 is de vogel op 30-5 nog in Nederland, op 27-6 in zuid-Spanje en een maand later in Senegal (Tiguet) om op 12-8-2016 weer in Spanje te zijn.

Foto: Cor de Vaan

De waarneming van Grutto's R3BBLY op 4 juni is tot op heden de enige in 2020 in Waterrijk

In 2017 en 2018 zijn er geen waarnemingen in Nederland. Gedurende de jaren 2019 en 2020 volgt de vogel weer het eerdere trekpatroon. Mijn waarneming op 14 mei is tot op heden de enige in 2020 in Waterrijk. De jaarlijkse vlucht is in ieder geval 1.930 km enkele reis en voor 2016 is dat nog eens 5.000 km met een heen en weertje.

Twee zaken die opvallen in de rapportages

Er zijn jaren dat er geen waarnemingen in Nederland zijn van de beide vogels.

Grutto's zijn heel plaatstrouw, zowel aan de broedplek als de plekken die ze tijdens de trek en als overwinteringsgebied aandoen. Beide zijn lokale broedvogels die elk jaar terugkomen naar de Lingewal en niet ergens anders broeden. Maar de kans dat ze afgelezen worden is niet 100%; het is een kwestie van toeval en de aanwezigheid van een aflezer. De meeste kans is er vlak na aankomst in maart/ april. Tijdens het broedseizoen is het wat lastiger omdat ze dicht bij de jongen in het hoge gras blijven maar soms komen ze even badderen maar de verschillen tussen individuen zijn groot. Na het broedseizoen zijn ze vaak snel weg; ze hebben hier dan niet veel meer te zoeken omdat de meeste foerageerplekken opgedroogd zijn. Als ze geen kuikens meer hebben zijn ze soms half juni al vertrokken (med. J. Hooijmeijer).

Wat maakt dat een vogel in korte tijd (27-6 tot 12-8) op en neer vliegt van het overwinteringsgebied in Spanje naar Senegal? Zoals eerder aangegeven zijn de trekpatronen vaak redelijk voorspelbaar en deze vogel is normaal tot eind september in Odiel. Vogels die nog zo laat in Spanje zijn, blijven daar vaak overwinteren en gaan niet naar

Afrika (med. J. Hooijmeijer). Uit onderzoek blijkt dat circa 15% van de in Nederland broedende grutto's niet verder trekt dan Spanje/Portugal buiten het broedseizoen. De overige 85% trekt naar gebieden ten zuiden van de Sahara (Verhoeven et al. 2020).

Jan Schoppers
Jan.schoppers@sovon.nl

Literatuur

Verhoeven M.A., Loonstra J.A.H., McBride A.D., Both C., Senner N.R., Piersma T. 2020, Migration route, stopping sites, and non-breeding destinations of adult Black-tailed Godwits breeding in southwest Fryslân, The Netherlands. *Journal of Ornithology*.

Vogelaar in de kijker: Henny Kromhout

Leeftijd: 72 jaar

Woonplaats: Velp

Vertel iets over je zelf, bijvoorbeeld: wat voor werk of andere activiteiten doe je, wat vind je belangrijk in het leven, wat doe je het liefst in je vrije tijd? Ik ben een gepensioneerde planoloog, die in 1973 in Arnhem aan het werk ging bij een adviesbureau. Vanaf 1983 tot aan mijn pensionering werkte ik in verschillende functies bij de ANWB, altijd in relatie tot de ruimtelijke ordening en recreatie en natuur. Aan het einde van mijn loopbaan

kwam ik in het Dagelijks Bestuur van FEE: Foundation for Environmental Education. De ANWB voerde de programma's Blauwe Vlag en Green Key uit. De drie andere scholenprogramma's werden door anderen uitgevoerd. Vanuit deze vrijwilligersfunctie heb ik veel landen bezocht om daar NGO's te ondersteunen bij de implementatie van de FEE-programma's.

Andere onderwerpen die mij altijd hebben bezig gehouden zijn: muziek en vrijwilligerswerk. Sinds 1973 ben ik fluitist bij Arnhem Sinfoniëtta, voorheen AKZO orkestvereniging. Daar vervulde ik ook bestuursfuncties

Foto: Annette van Schelven

Henny in Frankrijk

Grauwe Franjepoot op Spitsbergen

en andere taken die bij een vereniging aan de orde komen. Daarnaast heb ik veel vrijwilligerswerk gedaan, bestuurlijk en uitvoerend. Ik ben nog steeds actief als fluitist en in het vrijwilligerswerk en na mijn pensionering ben ik meer gaan 'vogelen' en fotograferen.

Wanneer ben je begonnen met vogelen, hoe ging dat en wat was de aanleiding?

In 1971 liep ik stage bij Natuurmonumenten. Onderweg van Amsterdam, waar het hoofdkantoor toen was, naar De Wieden zei de inspecteur met wie ik mee reed: 'Kijk, een Witgatje' en dat ging de hele reis zo door terwijl ik de ene vogel niet van de andere kon onderscheiden. Vanaf toen ben ik fotograferen en vogelen gaan combineren. Met werk en gezin gebeurde dit vooral incidenteel, maar met het groeien der jaren groeide ook mijn interesse. Mijn Elsevier vogelgids kocht ik in 1973. Daar noteer ik nog steeds mijn eerste en mijn bijzondere waarnemingen in.

Wanneer ben je lid van onze vogelwerkgroep geworden? Wat doe je zoal voor de werkgroep, en waar ben je vooral druk mee?

In 2018 ging ik met Herman Boesveld en Thom Dieben Kraanvogels kijken in Duitsland. Dat was een lange en prachtige dag met mooie waarnemingen. Op de terugweg heb ik mij aangemeld als lid van de vogelwerkgroep.

Samen met mijn echtgenote bezochten wij de Markerwadden. Zij werd speciaal hiervoor lid van de werkgroep. Met Herman en Thom inventariseren wij uilen en ook Klapeksters op het vliegveld Deelen. Tot nu toe constateren wij vooral dat deze vogels het ons toegewezen gebied niet bezoeken. De inspanningen zijn desalniettemin fijn om met elkaar te doen. Sinds kort vertegenwoordig ik de werkgroep in de schouwcommissie Meinerswijk.

IJsberen op Spitsbergen

Gezien de andere zaken waar ik ook mee bezig ben is mijn inspanning voor de werkgroep beperkt.

Wat is je favoriete vogelgebied in het werkgebied en waarom?

Spontaan noem ik de Waddenzee met Terschelling waar ik jaarlijks in de herfstvakantie kom en soms ook vaker. De reis van Zeeland naar Spitsbergen was indrukwekkend. Daar heeft Thomas van Es een mooi verhaal over gehouden in de werkgroep. Vorig jaar maakte ik een vogelreis naar de Donaudelta met zeer veel Zeaarenden die wij recentelijk ook in de IJsseldelta konden waarnemen. Verder zijn mijn eigen tuin, het landgoed Biljoen en de Velperwaarden mijn dagelijkse vogelgebieden.

Wat was je leukste/ontroerendste/opwindendste waarneming? Tijdens de reis naar Spitsbergen zagen wij op de ijsschotsen een IJsbeer met jong en op Spitsbergen Franjepoten en de IJseend, de Koningseider en broedende Roodhalsfuut.

Wat vind je leuk aan de werkgroep en wat zou je graag verbeteren? Waar mogelijk doe ik graag mee aan excursies en de lezingen zijn vaak boeiend en interessant.

Wil je nog iets anders kwijt aan de lezers van Vlerk? Ik hoop dat er voldoende vrijwilligers zijn om het werk voort te zetten en om daarmee velen genoeglijke en leerzame vogeltijden te bezorgen.

Recent verschenen

Bescherming van biodiversiteit, een weerbarstige uitdaging Auteurs: Jan van der Straaten, Willem van Kruijsbergen en Henk Sierdsema € 39,95, 312 blz., Pictures Publishers.

In dit boek wordt de bescherming van biodiversiteit in Nederland onderzocht en nader geanalyseerd. Er wordt uiteengezet wat het begrip biodiversiteit inhoudt. Daarbij wordt aandacht besteed aan de in Nederland aanwezige biodiversiteit en de recente aantastingen daarvan. Het beleid met zijn tekortkomingen komt ter sprake, evenals de mogelijkheden om een beter beleid te realiseren.

'Er is niks veranderd'

Auteurs: Jessica Kips, Kees Mostert en Lonneke Beukenholt € 17,50, 272 blz., BLKVLD uitgevers

Dit fullcolour boek is (vooral) een beeldregistratie van de afgelopen 100 jaar met unieke foto's en afbeeldingen, verhalen en anekdotes én een schets van 100 jaar natuuronderzoek door de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJN). Veel oud-NJN-ers hebben hun archief bekeken en het boek voorzien van foto's en documenten. Ook zijn er veel NJN-ers geïnterviewd om een zo volledig mogelijk beeld te kunnen schetsen van 100 jaar NJN.

Vogels als huisgenoten

Auteur: Len Howard (1894 – 1973)
€ 22,99, 310 blz., Uitgeverij Cossee
(heruitgave)

Hoewel Len Howard nooit biologie studeerde, is ze een pionier op het gebied van onderzoek naar dieren: ze bestudeert de vogels op basis van vertrouwen en vrijheid, en observeert hun karakters, eigenaardigheden en gewoontes. In *Vogels als huisgenoten* beschrijft Len Howard haar leven met vogels. Ze constateert dat individuele intelligentie, en niet louter instinct, een factor is bij het gedrag van vogels. Howard besteedt speciale aandacht aan koolmezen in haar studies, maar schrijft ook over roodborstjes, mussen en merels. Howards muzikale opleiding geeft haar een uniek inzicht in vogelzang.

Wensvogels

Auteur: Hans Dorrestijn

€ 15,00, 144 blz., Nijgh & van Ditmar

“Al meer dan 20 jaar bazuin ik rond dat ik 450 lievelingsvogels heb. Poging tot humor. Maar het is waar: ik kan niet kiezen tussen kneu of staartmees, tussen strandleeuwerik en distelvink. Mijn oude hart begint sneller te pompen bij de sneeuwgorst, goudvink en wielewaal; ik begeer ze allemaal hevig. Maar nog net voor mijn 80ste verjaardag ben ik erin geslaagd om bijna 400 lievelingsvogels te schrappen. De overgebleven lievelingen zijn stuk voor stuk fabelachtig mooi. Het zijn mijn gevederde sterren, mijn wensvogels.”

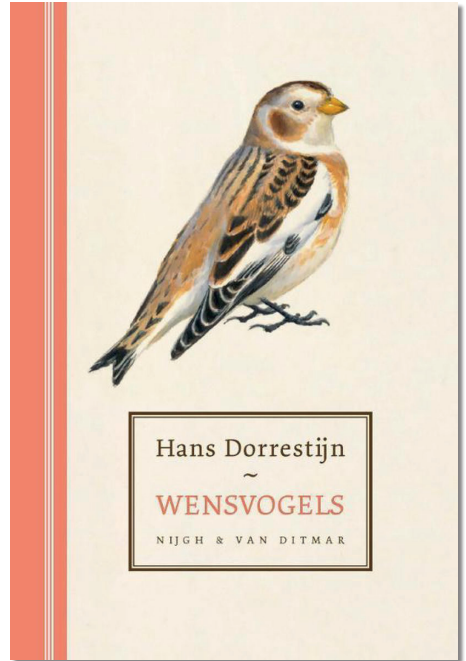
Wat maakt vogels zo interessant?

Auteur: Marcel Boer

€ 17,50, 176 blz., KNNV Uitgeverij

Marcel Boer beschrijft op een toegankelijke en boeiende manier de bijzondere leefwijze van vogels. Hoe zijn vogels ontstaan? Hoe kan een vogel vliegen? Waarom zijn er zoveel soorten? Hoe komen ze aan al die mooie kleuren en waartoe dienen ze? Kunnen vogels ruiken? Welke vogels zingen en welke niet? En waarom zingen ze? Hebben vogels emoties en zelfbewustzijn? Hoe doen ze het? En hoe vaak? Het hoe, wat en waarom over vliegen, zintuigen, gedrag, zang, foerageren, leefgebieden, de vogeltrek en de voortplanting is wat vogels zo interessant maakt.

Het boek geeft verrassende antwoorden op vragen die je altijd al wilde stellen. Zowel leken als doorgewinterde vogelaars zullen

na het lezen van deze uitgave vogels met andere ogen bekijken.

Vogelliefde

Auteur: Wenfei Tong en Mike Webster

€ 25,00, 192 blz., Kosmos Uitgevers

Dit boek geeft inzicht in de verbazingwekkende strategieën die vogels hebben om ervoor te zorgen dat ze hun genen doorgeven; van het kiezen van de juiste partner tot het zorgen voor de kuikens. Prachtige foto's tonen opzichtige verenkleed en buitengewone nesten. Van hartverwarmende verhalen over levenslange banden tot huiveringwekkende feiten over broedermoord – het (seksuele) leven van vogels is vaak spectaculair, soms onverwacht en altijd fascinerend.

Bert Jager

Vogelmijmeringen: De Spreeuw

Als na de zomer het licht in kleur verdwaald
Zich met pieeeeewige uithaal en melodie verhaalt
Wacht;

'n Spreeuw in het vizier
't vertoont zijn kunsten hier.

Gepiep, geknars, geklepper, gereutel..
Fijnzinnig teer 't mechaniekje
Los van enig oplier-sleutel
Z'n eigen spreeuwen-dans-muziekje
Gepomp, geklak, geimiteer
En alles zonder opwindveer

Veertjes aan het keeltje opgezet
Glansrijk, schitterend; opgelet
Heerser over eigen landje
als een opgewonden standje

Foto: Fokko Erhart

Daar dit nog niet alles was
Pixels, afgesleten pandjesjas
'n opmerkelijke schilder dacht; (of ik vergis me..)
Een uitspatter in zijn pointillisme
Of al even blij verrast
spetters van zijn schilderskwast

Soms ook wel een ware plaag
'n kolonie in je fijne haag
Kort in tijd alles kaalgevreten
Van de herrie wil ik weten

Nog een bijzonder fenomeen

De horizon; prachtig lijnenspel
Adembenemend wonderwel
schilderen ze zich... samen sterk
Spreeuwen-formaties aan het zwerk
(of een buizerd aan het werk..?)
Dan begint het toch te dagen; 1tje uit de
lucht geslagen

Als daags t warme zonlicht daalt
stemmige melancholie de toon bepaalt
de vlucht spreeuwen onder luid gekraakeel
met z'n allen en heel veel
Groep eenieders plek bedacht
in taal en teken overdracht
Klaar weer voor de nieuwe nacht

Kalmte is weer neergedaald
Begint het weer van voren
en niets meer te horen.....

Ineke ten Bensel

Landelijke Sovon-Dag: 28 november 2020

De Landelijke Dag van Sovon gaat in 2020 door! De dag is bedoeld voor iedereen met een hart voor vogels en natuur. Vanwege de coronacrisis is de dag dit jaar anders van opzet:

- Een inspirerend programma met tal van lezingen in de Reehorst in Ede.
- Informatiemarkt met tal van kortingen en voordeeltjes
- Keuze uit zes zalen met een eigen programma. Wisselen tussen zalen is dit jaar niet mogelijk.
- Een kaartje kopen kan alleen vooraf. Er worden maximaal 570 bezoekers toegelaten.
- De lezingen zijn ook vanuit huis online te volgen.

- Kaartverkoop en bekendmaking programma vanaf begin oktober via: www.sovon.nl/ld.

De Reehorst is een uitstekend bereikbare locatie vrijwel naast station Ede-Wageningen met comfortabele lezingenzalen en een professionele uitstraling.

De Landelijke Dag wordt voor de 43^e keer door Sovon georganiseerd, in samenwerking met Vogelbescherming Nederland en de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU).

Houd de Sovon-website www.sovon.nl/ld in de gaten voor het definitieve programma!

Activiteitenprogramma winter 2020/2021

Toelichting op het excursieprogramma

De excursiewerkgroep heeft voor najaar en winter 2020/2021 een aangepast excursieprogramma bedacht, vanwege de situatie met Covid-19. We willen het risico op besmettingen voorkomen! Dit betekent, dat we met kleine groepjes op pad gaan. Om toch wat meer mensen een kans te geven om mee te gaan, splitsen we de groep in tweeën met ieder een excursieleider. We kiezen voor een groter aantal excursies in ons werkgebied, om de reisafstand klein te houden (maximaal 1 uur rijden). Waar we gebruik maken van auto's is het aan de deelnemers om zelf (onderling) vervoer te regelen. Na aanmelding en bevestiging dat je kunt deelnemen, sturen we daarvoor een lijst met mailadressen en telefoonnummers rond. Ieder bepaalt voor zich of hij/zij met meer personen in een auto

wil, altijd met mondkapje op. Wie dat niet wil kan alleen rijden.

We willen hiermee onze leden toch de nodige excursies blijven aanbieden. De vraag hiernaar is namelijk groot, hetgeen gebleken is in de afgelopen maanden is. Maar tegelijkertijd realiseren we ons ook, dat we mensen moeten teleurstellen, omdat het aantal deelnemers beperkt is. Om die reden zijn de excursies uitsluitend voor leden.

De aanmeldprocedure voor excursies

- De excursies worden aangekondigd via een mailing van de VWG Arnhem naar onze leden en via onze website;
- Ben je geïnteresseerd in een excursie, meld je dan aan via de website (let op, uitsluitend leden);

Foto: Fokko Erfhart

Meld je aan voor de wandelexcursie op 14 november in Meinerswijk

- Vrijwel direct krijg je automatisch bericht terug, dat je aanmelding is ontvangen. Deelname wordt bepaald op volgorde van moment van aanmelden;
- Spoedig daarna, voor de excursiedatum, krijg je te horen via de mail of je mee kunt of dat je op de wachtlijst staat;
- Houdt de datum van de excursie vrij. Ook als je op de wachtlijst staat, kun je misschien nog mee, als er iemand afvalt.
- Heb je bericht ontvangen dat je mee kunt, dan gaan we er ook vanuit dat je mee gaat. Heb je onverwacht iets waardoor dat toch niet lukt, meldt dit dan zo snel mogelijk via excursies@vogelwerkgroeparnhem.nl. Dan kan er iemand anders in jouw plaats mee.

Excursieprogramma

(Voor details zie mailing VWG)

Zaterdag 7 november

Munnikenland wandelen (max. 12 pers.) dagexcursie.

Zaterdag 14 november

Meinerswijk wandelen (max. 12 personen) halve dag.

Zondag 13 december

Randmeren Fietsexcursie (max. 12 pers.) dagexcursie.

Zondag 10 januari

Rijnstrangen – Pannerdensch kanaal Fietstocht (12 personen) halve dag.

Zondag 28 februari

Heekenbroek Hoog Keppel wandelen (max. 12 personen) halve dag.

Greta van Hoorn
g.van.hoorn@hccnet.nl

TELLINGEN

17 oktober – 1 november 2020

Slaapplaatstelling Grote Zilverreiger & Aalscholver www.sovon.nl

14 november 2020

Watervogel- en ganzen en zwanentelling www.sovon.nl

21 en 22 november 2020

Klapekstertelling

19 en 20 december 2020

Klapekstertelling

14-29 november 2020

Slaapplaatstelling ganzen en zwanen www.sovon.nl

12-27 december 2020

Slaapplaatstelling Grote Zilverreiger www.sovon.nl

19 december 2020

Watervogel- en ganzen en zwanentelling www.sovon.nl

15 december 2020 – 1 januari 2021

Punt Transect Telling www.sovon.nl

16 januari 2021

Midwinter-, Watervogel- en ganzen en zwanentelling www.sovon.nl

16-31 januari 2021

Slaapplaatstelling ganzen en zwanen www.sovon.nl

29-31 januari 2021

Tuinvogeltelling www.vogelbescherming.nl

Contactpersonen

Broedvogeltellingen Veluwezoom

Rob Vogel, rob.vogel@sovon.nl

Broedvogeltellingen Gelderse Poort

Joost van Bruggen, 024-7410441, joost.vanbruggen@sovon.nl

Trektellingen

Jan Schoppers, 026-4955556, jan.schoppers@sovon.nl

Watervogeltellingen

Jan Schoppers, 026-4955556, jan.schoppers@sovon.nl

Slaapplaatstellingen

Jan Schoppers, 026-4955556, jan.schoppers@sovon.nl

Voorjaarsfenologie

Jos Pilzecker, 0575-561042, jospilzecker@hetnet.nl

Gierzwaluwen

Theo Verhoeven, 026-3114227, t.verhoeven9@chello.nl

Wetlandwacht Gelderse Poort

Eugene Driessen, 0316-224377, ejgm.driessen@gmail.com

Excursies

excursies@vogelwerkgroeparnhem.nl

Waarnemingenarchief

Admin Waarneming.nl: Ronald Stolk, adm.vwg.arnhem@gmail.com

Stadsvogeladviseur Arnhem-noord

Vacant

Stadsvogeladviseur Arnhem-zuid

Ronald Schrijber, 06-12380728, ronels@xs4all

Adviseur vogelbescherming

Ruud Reddingius, 0642870903, r.reddingius@upcmail.nl

De redactie draagt geen verantwoordelijkheid voor de inhoud van de artikelen en behoudt zich het recht voor artikelen te weigeren of in te korten c.q. veranderingen aan te brengen. Overname van artikelen of gegevens uit artikelen is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de vogelwerkgroep (voorzitter@vogelwerkgroeparnhem.nl) die daarover afspraken maakt met de auteur/onderzoekers. Het kan voorkomen dat er kosten in rekening worden gebracht.

Richtlijnen voor Vlerk-bijdragen

Tekst: Overleg vooraf met de redactie hoeveel ruimte er voor je artikel is. Stuur je artikel toe als platte tekst, dus zonder opmaak: gebruik bijvoorbeeld geen tabs, verschillende lettertypes of automatische opmaakstijlen. Maak je tekst luchtig en overzichtelijk met tussenkopjes. Je kan altijd een concept naar de redactie sturen voor tips over inhoud en omvang.

Illustraties: Stuur alle illustraties (tabellen, grafieken, kaartjes, foto's) als losse bestanden mee en geef in de tekst aan waar ze moeten staan. Zorg ervoor dat de lezers illustraties gemakkelijk kunnen begrijpen: voeg een legenda, bijschrift en/of duidelijke kop toe.

Tabellen en diagrammen: als Excel-bestand zonder opmaak, dus geen samengevoegde cellen, witranden of tekstopmaak.

Foto's en kaarten: liefst als jpeg-bestand, zo groot mogelijk en minimaal 1 MB of 2000 pixels breed (300 dpi).

Redactie en schrijfhulp: De redactie van de Vlerk corrigeert altijd taal- en typefouten en verbetert waar nodig de leesbaarheid. Bij plaatsgebrek kan de redactie teksten inkorten in overleg met de auteur. Als je tips kan gebruiken bij het schrijven, helpt de redactie je graag verder.

Jaargang 37 nummer 3 Oktober 2020

85	Van de redeactie	<i>Jeannette Weijers</i>
86	Van het bestuur	<i>Herman Boesveld</i>
88	Nachtzwaluwen ratelen in de regen	<i>Cor de Vaan</i>
91	Huiszwaluwtil Sonsbeek	<i>Matthias Koster</i>
92	Bijeneters in Nederland	<i>Matthias Koster</i>
98	Lotgevallen van een ooievaarsnest	<i>Jos Pilzecker</i>
100	De Griet	<i>Eite Boonstra</i>
104	Fietsexcursie Park Lingezege: 5 september 2020	Riet Luyten
106	Verslag MUS-telling: 19 april 2020	<i>Bert Jager</i>
108	Impressie excursieweekend Biesbosch: 11–13 september	<i>Koos Dansen</i>
110	Waarnemingen: Kraagmerel	<i>Bas van Balen</i>
112	Ringterugmeldingen 39	<i>Jan Schoppers</i>
116	Vogelaar in de kijker	Henny Kromhout
119	Recent verschenen	<i>Bert Jager</i>
121	Vogelmijmeringen: De Spreeuw	<i>Ineke ten Bensel</i>
122	Landelijke Sovon-Dag: 28 november 2020	<i>Het bestuur</i>
123	Activiteitenprogramma winter 2020/2012	<i>Het bestuur</i>

Onbestelbaar? Graag retour aan
Vogelwerkgroep Arnhem e.o.
p.a. Arnemuidenhoek 16,
6845 CN Arnhem